

فهرست مطالب

بخش اول. ایمان.....	۲۹
۱. اهمیت و توصیف ایمان.....	۳۱
۲. پایه‌های ایمان.....	۳۳
۳. نشانه‌های ایمان.....	۳۶
۴. برترین درجات ایمان.....	۳۸
۵. کمال ایمان.....	۴۰
۶. آثار و نتایج اعتقادی، معنوی، دنیوی و رفتاری ایمان.....	۴۲
۷. آفات ایمان.....	۴۶
بخش دوم. مؤمن.....	۴۹
۱. راه شناخت و سنجش مؤمن.....	۵۱
۲. سیمای مؤمنین.....	۶۴
۳. مؤمن و دوری از صفات ناشایست.....	۶۶
۴. نتیجه‌ی آزار و یاری مؤمن.....	۶۷
۵. لطف خدا نسبت به مؤمن و هدف نهایی مؤمن.....	۶۸
بخش سوم. نماز.....	۷۱
نماز نشانه‌ی دین و ملیت اسلامی.....	۷۳
بخش چهارم. قرآن.....	۸۱
۱. ویژگی‌ها و صفات قرآن.....	۸۳
۲. ظاهر و باطن و اخبار قرآن.....	۸۷
۳. تلاوت، همراهی و عمل به قرآن.....	۸۹
بخش پنجم. نمایه‌ی موضوعی.....	۹۳
۱. قرآن در نهج‌البلاغه.....	۹۵
۲. علوم قرآنی.....	۹۷
۳. آیات قرآن کریم در نهج‌البلاغه.....	۱۰۱

- بخش ششم. رفتارها و صفات شایسته و پسندیده ۱۰۵
۱. الگوهای هدایتگر ۱۰۷
  ۲. یاد خدا ۱۰۹
  ۳. علم همراه با عمل ۱۱۱
  ۴. مشورت و ارزش دادن به دیگران ۱۱۲
  ۵. اهمیت وقت ۱۱۴
  ۶. حیا و نیکی ۱۱۶
  ۷. ارزش انسان ۱۱۸
  ۸. دوستی و دوست‌یابی ۱۲۰
  ۹. احترام به معلم و پدر ۱۲۳
  ۱۰. دانش و ثروت ۱۲۴
  ۱۱. اندیشه، برنامه‌ریزی، دوراندیشی ۱۲۵
  ۱۲. نصیحت‌گویی و پندپذیری ۱۲۷
  ۱۳. نیکوکاری ۱۲۸
  ۱۴. خوش اخلاقی، راستگویی ۱۳۰
  ۱۵. اخلاق معاشرت ۱۳۲
  ۱۶. سخن گفتن و حفظ زبان ۱۳۶
  ۱۷. اقتصاد، میانه‌روی، اسراف ۱۳۹
- بخش هفتم. رفتارها و صفات ناشایست و ناپسند ۱۴۱
۱. ملاک زشتی کارها ۱۴۳
  ۲. بزرگ‌ترین عیب ۱۴۴
  ۳. نشان جاهل ۱۴۵
  ۴. خشم و غضب ۱۴۸
  ۵. ریا و خودنمایی ۱۴۹
  ۶. پر خوری ۱۵۰
  ۷. حسد ۱۵۱

۸. صفات نکوهیده ۱۵۲
- بخش هشتم. علم و آثار آن ۱۵۵
- قرآن، سرچشمه‌ی علم ۱۵۷
- بخش نهم. دانشمند و ویژگی‌های او ۱۷۳
- صفات دانشمند ۱۷۵
- بخش دهم. نادانی و نشانه‌های آن ۱۸۱
- نادانی چیست؟ ۱۸۳
- بخش یازدهم. نادان و صفات او ۱۸۹
- صفات نادان ۱۹۱
- بخش دوازدهم. حق ۱۹۷
۱. ویژگی‌های حق ۱۹۹
۲. نقش مردم و حکومت در برپایی حق ۲۰۴
۳. ابزار و میزان حق و معیارهای شناخت آن ۲۱۲
۴. تلاش و پایداری برای رسیدن به حق ۲۱۷
۵. عوامل بازدارنده از حق ۲۲۱
۶. نتیجه‌ی یاری حق و سرانجام اهل حق ۲۲۳
- بخش سیزدهم. باطل ۲۳۱
۱. ویژگی‌های باطل و پیروان آن ۲۳۳
۲. نتیجه‌ی یاری و سرانجام اهل باطل ۲۳۵
- بخش چهاردهم. قضاوت و قاضی ۲۴۳
- قضاوت خدا عادلانه است ۲۴۵
- بخش پانزدهم. عدل و عدالت ۲۵۱
۱. مفهوم عدالت ۲۵۳
۳. اهمیت عدل و داد ۲۵۶

۳. عدالت خدا و رسول (ص)..... ۲۵۸
۴. بهترین سیاست..... ۲۵۹
۵. چگونگی اجرای عدالت..... ۲۶۱
۶. زمان اجرای عدالت..... ۲۶۳
۷. آفات عدل..... ۲۶۴
۸. برترین و عادل‌ترین زمامدار..... ۲۶۵
۹. سفارش به زمامداران..... ۲۶۷
۱۰. نقش عدل و آثار و برکات آن..... ۲۶۹
- بخش شانزدهم. ستمگری و پیامدهای آن..... ۲۷۷**
۱. بدترین ستمگری..... ۲۷۹
۲. یاور مظلوم..... ۲۸۰
۴. پیامدهای ظلم و زور..... ۲۸۲
- بخش هفدهم. چهل حدیث..... ۲۸۵**
- آغاز همه‌ی کارها با یاری گرفتن از خدا..... ۲۸۷
۱. شرایط و ویژگی‌های زمامدار..... ۲۸۹
۲. نقش مردم و حقوق متقابل حاکم و مردم..... ۲۹۱
۳. اهمیت زمامداری و ابزار آن..... ۲۹۴
۴. برنامه‌های سازنده و رفتارهای شایسته‌ی زمامدار..... ۲۹۶
۵. پرهیز از صفات ناشایست..... ۳۰۲
۶. مسائل مربوط به مالیات و دوری از اسراف و زیاده‌روی..... ۳۰۶
- بخش هجدهم. عهدنامه‌ی امام علی (ع) به مالک اشتر..... ۳۱۱**
- بخش نوزدهم. شورا و مشورت از دیدگاه امیرمؤمنان علی (ع)..... ۳۳۱**
۱. اهمیت و آثار مشورت..... ۳۳۳
- بخش بیستم. وحدت از دیدگاه امیرمؤمنان علی (ع)..... ۳۴۵**
- دست خدا با جماعت..... ۳۴۷

مقدمه

شخصیت علمی، فرهنگی علی (ع)

«سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي»

این صدای درخواست علی (ع) بود که مردمش را فرا می‌خواند تا از علم و معرفتش بهره‌برند که در میان سروصدای حاضران گم شد و پس از آن با پرسش بی‌ربط و بی‌محتوای شخصی کوتاه‌فکر رنگ باخت و فقط اثری از آن در کتب تاریخی به‌جای ماند تا پس از سال‌ها و در روزگاری دیگر دانشمند اهل تسنن چون «ابن ابی‌الحدید» در این باره گفت: «این ادعایی است که در طول تاریخ فقط شخصیتی مثل علی (ع) کرده است و می‌تواند بکند.»

به گواهی تاریخ، امام علی (ع) در رشته‌های گوناگون علوم عقلی و نقلی، طبیعی و ماوراءالطبیعی، ریاضیات و اخلاقیات و اقسام فنون و حرفه‌های دیگر تخصص داشته است که در این‌جا برخی از آن‌ها را بر می‌شماریم:

- او نخستین مدرسه‌ی اسلامی را بنا نهاد و در آن‌جا به تدریس و تعلیم مدیریت در اسلام پرداخت.
- نخستین پزشک در عربستان بود که به انجام بعضی معالجات پزشکی (درمان جذام و امراض داخلی و ضدعفونی جراحات) پرداخت.
- اولین گرمابه در عربستان را احداث کرد.
- قرآن کریم را تدوین و حروف صدادار این کتاب آسمانی را ابداع کرد.